

Česko-lužický věstník

Ročník XVI
Číslo 9–10 / září–říjen 2006

Naš Róžant

Beno Budar

Róžant naše žórlo je,
njech nam naše wostanje,
dołhož z hłosom słyšeć budže
serbski kěrluš w serbskim ludže.

Maći boža, prosymy,
dar miłosć nam a mudrosće,
Zaščěp nam do wutroby
našich wótcow horjenje.

Náš Róžant

Róžant – toť náš pramen je,
ať nám všem náš zůstane,
dokud nahlas bude znící
srbský kěrluš na Lužici.

Matko Boží, podaruj,
milostí a moudrostí.
a dej, ať nám v srdci plane
našich předků vroucí plamen.

*Ze sbírky Serbska poezija 38 (LND,
Budyšin 1996)*

přeložil Václav Daněk.

*Kěrluš je pojmenování lužickoserbské du-
chovní písně.*

Svatodušní pondělí 5. června 2006: V Sasku je státní svátek. Naše auto je v některých městečkách jediným dopravním prostředkem, který se pohybuje. V některých městečkách není vidět nikde ani živáčka. Vesnice jako po vymření. Naprostá většina služeb, všechny obchody i supermarkety – až na několik benzínových pump a několik restaurací – má zavřeno... Vedle posledního evangelického svátku Serbski ewangelski cyrkwinski džeń a turisticky atraktivních katolických jízd křížáků je pouť do Róžantu jednou z mála posledních příležitostí manifestovat na veřejnosti příslušnost k lužickoserbské identitě. Mše se účastní odhadem několik set, možná až jeden tisíc poutníků. Do Lužice se dá jezdit z různých důvodů. Procesí na svatodušní mši k róžantské Naší milé Paní v lípě – dlouhé kilometry tam a dlouhé kilometry zpět – absolvují i početné skupiny mladších lidí. Kroj družiček, které nesou ozdobenou postavu Panny Marie, je vážný a velmi důstojný, Josef Šindar napsal (ČLV 2003/3): Z upravené hlavy děvčat dlouhé růžové stuhy – banty ve dvou bílých pásech splývají volně vzad, provázeny užšími pásy zelenými. Bílé stuhy obtáčejí dívčí pás a jsou vpředu uvázané v mašli. Černé sukně jsou dlouhé s bílými fěrtůšky, bílý je i živůtek a na něm šňůra zlatých a stříbrných mincí. Horní Lužičtí Srbové nemají už 1000 let svůj vlastní státní útvar – přesto z nich číší velká síla, kterou je zde možno až čerpat. Bohoslužba probíhá na swjedženské luce. Po mši následuje procházka po Róžantu. Otevřena je pouze hospoda u kostela – dům-hospoda na sobě nemá žádné označení ani reklamní poutač. Naši návštěvu uzavírá prohlídka Worklec (oživená rozhovorem s jedním srbským vlastencem) a Chróscic. Obě chróscické hospody jsou i v odpoledních hodinách zavřené. Ještě zastávka v centru Budyšina a cesta domů.

Jindřich Hoření (red. upr.)

Pozn. red. k citátu J. Šindara: živůtek dívčího katolického kroje je ve skutečnosti černý, jak je vidět i na fotografii.

VÁŽENÍ ČTENÁŘI, PODAŘILO SE NÁM SEHNAT DALŠÍ PENÍZE PRO NÁŠ ČASOPIS,
TOTO ČÍSLO Tedy VYJDE VÝJIMEČNĚ VE VĚTŠÍM ROZSAHU 8 STRAN.

ZÁROVEŇ S ČÍSLEM DRŽÍTE V RUCE VÝROČNÍ PŘÍLOHU VLADIMÍRA ZMEŠKALA, KTEROU JSME PŘIPRAVILI
K 40. VÝROČÍ JEHO ÚMRTI 8. DUBNA 1966. VAŠE REDAKCE

150 LET OD NAROZENÍ JAKUBA-BARTA-ČIŠINSKÉHO

Jakub Bart-Čišinski (20. 8. 1856–16. 10. 1909), katolický kněz, pocházel z Pančic-Kukowa v Horní Lužici. Byl vůdčí osobností tzv. mladoserbského

hnutí a je považován za největšího lužickoserbského básníka. K výročí jeho narození přinášíme následující studii věnovanou jeho básnickému dílu.

„Naš krajik rajik je“¹ aneb Arkádie v lyrice Jakuba Barta-Čišinského

Zdzisław Kłos

Et in Arcadia ... Čišinski?

Lužické nivy a modré hory, lužické háje a kvetoucí louky ... Pančice, Kukow, Chrósćice – rodný kraj básníka. Cožpak to není *Arcadia Lusatica*? Copak to nejsou „ostrovy štěstí“ mající vcelku reálnou polohu? Pokusme se vykonat krátkou prohlídku arkadické krajiny, kterou Jakub Bart – její obyvatel – s takovým citem evokuje ve své poezii. Lužice se v ní jeví nezvykle plasticky (trojrozměrně), vidíme ji v celé své šíři od hor na jihu po mokřinaté luhy (Błota) na severu. Její chválu hlásal celý život a její obraz měl vždy v srdci:

Twój wobraz tkale su wšě myslu mi a sony,
wěnc twojich hór a twojich honow horde strony,
a chwalil soby sym ée z horami a z holu. ...

Najmócnjšo pak pjelńi a spinaj na spěw hordy
mi, truna, nětko so, zo z wichrowej mocu
wot Lubina hač k Błotam zašumja akordy...

(*Lužicy*, ZSC II, s. 117)²

Tvůj obraz myšlenky a sny mně všechny tkaly,
tvé hrdé lány, kolem věnec hor tvých v dáli,
a s horami a hvozdem tvou jsem hlásal pýchu. ...

Teď nejmocněj však zvuč mi hrdou písní, hlase,
a napni, struno má, se, vichrovou ať mocí
od Lubina až k Blatům akord rozléhá se...

Toto Čišinského vzývání Lužice a Múzy – formálně navazující na poetiku klasicismu – je plně skutečně romantického pocitu. Básně mohou být nejlepší výpovědí těch tvůrců, které bych zde chtěl představit a kteří spoluplytvářejí mapu lužické země.

První pohled na lužickou zemi učiníme z výšky a zahrneme jím obzor roztažený pod námi. Vidíme – zdá se (nám) – zcela otevřenou krajinu. Přestože je zdánlivě otevřená a ničím neomezená, je tato krajina jednak přátelská a bezpečná (obvykle se za bezpečnou považuje jedině prostor uzavřený). Vždyť sám Gaston Bachelard³ popisuje takovou eventualitu: je možné zamilovat si rozsáhlé území rozprostírající se až k horizontu. Tímto způsobem Čišinski hledí na Lužici ze svaté hory Čornoboha:

Ow serbska zemja, budź mi powitana!
Wěnc mlódnny módre hory k połodnju předža;
k połnocy hola w zymje, w léce rjana;
w sy, pola, łuki, lěsy, řeki srjedža...

(*Na wěži Čornoboha*, ZSC III, s. 48)

Ó vítě, srbská země, jedna v celém světě!
Na jihu věnec vinou modré hory;
k severu hvozď zas krásný v zimě, v létě;
vesnice, pole, louky, řeky, bory...

Máme zde dokonalou topografii Lužice, s přesně označeným, na skále stojícím Budyšinem, s těmi loukami a lesy těšícími zrak vypravěče. („Ow serbska zemja, mojej wočow radosě!). Cožpak to není mapa země? Cožpak netvořil stejným způsobem zeměpisný prostor ve své tvorbě Mickiewicz?⁴ Je to krajina roztahlá, ale přitom celkem bezpečná, ale – obraťme nyní pozornost – kromě toho, že je otevřená, je přece jen ohraničená těmi horami a Blaty! Stává se více vynatá z většího – obecného – prostoru a stává se idylickým místem. Daniela Hodrová⁵ považuje za jeden z důležitých znaků takového místa právě jeho oddělení, přímo ostrovní charakter.

Lužici spatřujeme také z výšiny hradiště ve Wotrowě – rozprostírá se před našima očima, proměněná sluncem, sladká a idylická:

W złoty ch pruhach krajik přede mnu
zeleni so, zyboli a kćěje...

(*Na Wotrowskim hrodzišću*, ZSC IV, s. 38)

V zlatých paprscích kraj přede mnou
jiskří, kvete, zelená se, směje, ...

Prostor je zde jasněji ohraničený, než v dříve uváděném díle – je to krajinka, zelená krajinka, rozkvetlá, prosvícená. Básník z té výšiny s radostí spatřuje klášter Mariinu Hvězdu a Róžant – svatá místa lužickoserbského národa. Před našima očima se pyšně rýsuje panorama Lužice – poetické, ale s precizně nakreslenou mapou. Nebe – ohraničující a uzavírající ten idylický prostor od hor – má být nebem „pečujícím“.

„Njebjesa, wy hrodzišćo nam naše
budźće w ćežkim bėdženju a straše!“

(*Na Wotrowskim hrodzišću*, ib.)

„Nebesa, vy hradisko nám větší
buďte v naší bídě, v nebezpečí!“

Prostor ohraničený do krajinky nalézáme také v málem programové básni *Serbska zemja*. Začíná slovy, která mi posloužila za název statě:

Naš krajik rajik je, kiž módre hory
ma k połodnju za stražu, holu ćmowu
k połnocy...

(*Serbska zemja*, ZSC IV, s. 270)

Je kousek ráje malá naše země;
z jihu ji střehou modré hory, tmavý
hvozď od severu. ...

V tom verši, jedním z vlasteneckých veršů („wótčinske sonetty“) ze svazku *Wysk a stysk*, Jakub Bart vytváří ideální prostor malé země ztotožněné – řečeno je to zde *expressis verbis* – s rájem. Ten ráj se navrácí také v jiném verši, ve kterém Čišinski vyjadřuje svou lásku k vlasti.

Njeh krasny swět je boži, kuzło raja
pak tola doma je a zawostanje.

(*Lubosć k ródnej zemi*, ZSC V, s. 49)

Bud krásný svět si boží, kouzlo ráje
však přec jen doma vždycky je a bude.

Ten menší prostor je ojedinělý v ohromném krásném světě, je to oddělený prostor vlastní země. Lásku k této rodné zemi vyjadřuje básník ještě v mnoha dílech!

V dosud představených verších byla předmětem našeho bádání prosluněná a – smím-li říci – skutečně rajská krajina. Tyto idylické výhledy sytily atmosféru rokokové selanky. Krajina *par excellence* romantická, jak ji popisuje Alina Kowalczykowa,⁶ rozbíhá se před námi v delším baladickém díle *Lubinska sonina* (svazek *Swětło z wyšiny*). Abstrahuji zde – podobně jako v předchozích analýzách – od ideové vrstvy, mým cílem zůstává probádání prostoru. Proniká jím současně tajemnost a zachmuřenost – básník vytváří scénérii známé lužické legendy o spících rytířích.

Kaž wosnje Lubin stoji z wječora.
A njebo zamróčene woko ma
ze črjodami kaž k smjerći wokoł hory
a z na strach krakanjom so honja wróny:
A delka ptakaju na prózdne dwory
a noša styšč přez štomow stare króny.

(*Lubinska sonina*, ZSC V, s. 245)

Jak ve snu Lubin stojí zvečera.
A nebe zachmuřené docela,
a v hejnech jako na smrt kolem hory
se s krákáním až k hrůze honí vrány:
a pláčou dolů tam na pusté dvory
a nesou stesk přes lesní velikány.

Takto formovaný prostor je výborným pozadím pro přivolání postavy ježibaby. Obraz krajiny v okolí Lubinu vyvolává spojitost s obrazem zamlžených dolin a zamračených hor, které maloval Caspar David Friedrich – oblíbený krajinář romantiků, zvláště německých.⁷ Přes okolní smrkové lesy duje vichr, který podtrhuje atmosféru hrůzy. Příroda není vždy taková uklidňující a idylická, jako v sentimentální poezii. Bývá navíc „problematickým útlukem“ před světem – píše český literární znalec Zdeněk Hrbata.⁸ Ale i toto romantické dílo vyjadřuje lásku k lužické vlasti. Je to vlast uspaná, spoutaná v okovech bezohledného času – osudu, zakletá v legendě, zakletá v symbolické hoře. V další části balady básník vyvolává jména Čornobóh a Bělobóh – současně mýtické a zeměpisné.

Hory jsou nezvykle důležitým vertikálním faktorem v tom horizontálním prostoru lužické Arkádie. Označují – jak jsem již zmínil – jižní hranici území zvaného Lužice. Jsou také místy svatými – svázanými s legendami, legendami opředené, „zázračné“. J. Bart-Čišinský používá dávný název Čornobóh a píše, že Prašica – ničím „njejihity svědk! zrudnoh dóřita ludu serbowskiho“ (*Prašica*, ZSC, II, s. 13) – tyčí se jak pomník ke cti tohoto lidu v otevřeném prostoru lužické krajiny.

Svatá hora Lubin uchovávající ve svém nitru „hrad srbských králů“ stojí zahalená temnými smrky v tajemném tichu, v typické romantické scénérii. Hora jako motiv fascinuje mnoho literární badatelů, mimo jiné již vzpomínanou D. Hodrovou.⁹ Vynikající česká literární vědkyně zahrnuje Lubin mezi přímo ideální „místa s tajemstvím“. V uváděné básni – *Lubin* (ZSC II, s. 14) – jsou také romantické prvky, jako ruiny a staré kameny, a také houkající sova!

V jiném baladickém díle je hora Lubin, ukrývající ve svém nitru sedm králů, nazvaná samotný středem, doslova srdcem Lužice:

Serbska wutroba je Lubin; ...

(*Lubin-wutroba*, ZSC III, s. 40–41)

Srbské srdce přec je Lubin; ...

(Lužickosrbské srdce je v tom verši alegorické: sedm králů ještě spí, ale když se probudí, začnou boj o svou ohroženou vlast! Boj se tedy začne v tom místě, které je lužickosrbským srdcem.)

Proto máme v otevřeném prostoru kraje prostor uzavřený, velmi malý – vymezený G. Bachelardem¹⁰ – přímo miniaturní ukrývající v sobě národní s a c r u m (D. Hodrová¹¹).

Hory jsou tím vertikálním prvkem krajinomalby; jsou těž těmi fyzickými hranicemi, které vymezují a ochraňují krajinu i zemi:

Naš krajik rajik je, kiž módre hory
ma k poľndju za stražu ...

(*Serbska zemja*, op. cit.)

Je kousek ráje malá naše země;
z jihu ji střehou modré hory ...

Hory jsou hnízdem orlů, které svým „orlím letem“ měří nebe nad Lužicí. Jsou symbolem pýchy, tímto motivem v poezii Čišinského se již dříve zabýval Władisław Bobek.¹²

Hora – tyčící se vysoko – formuje také okolní prostor tvořící podhůří a údolí. Tím způsobem vzniká neurčitý prostor, který není ani otevřený ani uzavřený a je spíše napůl uzavřený. Z idylické Arkádie – víceméně rozlehlé krajiny – se dostáváme do menšího idylického místa této Arkádie. Krajina se uzavírá a ohraničuje do odlišného „locu“. Takové zvláště izolované místo je již předsíní azylu, jehož nejdůležitějším znakem je ticho vytoužené unaveným vypravěčem.

1. W hórskiej rozkočenej wyšinje
skaliska so prosca z wobej stronow,
rěka šumi z juskom hórskich zwonow
srjedza po hłubokej dolinje. ...
5. Čekaj hołkej, k stwórbje wučekaj
so, hdyž puta śwět ci z čertom kowa!

(*W hórskim dole*, ZSC IV, s. 19)

V rozeklaných horách vysoko
s obou stran se tyčí mocné skály,
s hlasem horských zvonců se tu valí
řeka kdesi v roklí hluboko. ...
K přírodě se uteč před vřavou,
svět když s ďáblem pouta tobě ková!

(Motiv útěku do přírody je v tvorbě Čišinského velmi častý, např. *Mje čeri do čišiny lěsnej*, ZSC IV, s. 27).

Máme zde prvky typicky romantické krajiny: hory, řeka v údolí, „jědle a šmrěki horjeka“. Příroda je majestátná, ale současně přívětivá pro člověka prchajícího před světem.

Ještě větší klid, klid skutečně zmírňující, vane z napůl uzavřeného prostoru „pod hrodžiščom niže klóštra zady“ (verš s tímto titulem, ZSC III, s. 15). Řeka tam (tj. v naposledy citovaném díle) plynula se šuměním mezi vysokými horami, noc zahaluje jezero, ve kterém se zrcadlí hvězdy. Ten prostor je statický (stožatá voda jezera) a sousedství kláštera – jde o slavnou Mariinu Hvězdu – způsobuje, že má charakter svatého místa Lužických Srbů. Tato atmosféra ticha a posvátnosti náleží vypravěči nalezajícímu se v samém nitru tohoto mikrokosmu:

... Sedžu na čolmiku
lutki sam. Kak džiwnje mi tu hraja
w ó i c h o s w j a t y m tymle wokomiku
mojej duše mysle ...

(*Pod hrodžiščom niže klóštra zady*, ib.) [zvyr. Z. K.]

... Sedím v malém člunu
sám a sám. Jak podivně mně běží
tady v této tichosvaté chvíli
myšlenky mé v duši...

Básník se cítí zcela pohlcený krajinou, stává se integrální součástí jím vytvářeného světa a má typické znaky romantického hrdiny (sám na čolmiku). Podobně romantický je obraz krajiny. Prostor se zde uzavírá téměř úplně a zdá se být jádrem ideální krajiny – „lužického ráje“. Je jako *hortus conclusus* (por. D. Hodrová¹³), kde plyne ryzí, šťastný život v lužické Arkádii:

Kus to zemje čichej bjeze zwady.

(*Pod hrodžiščom niže klóštra zady*, ZSC III, s. 15)

Kus to země tiché bez nesváru.

Momentální rozpoložení způsobuje, že vypravěč se zaujetím, téměř s emocionálním zápallem, vyjadřuje pocit lásky k vlasti a k Bohu.

Totěž – tak čarokrásné – místo nacházíme i v básni pod titulem *Pod hrodžiščom* (ZSC II, s. 28):

Niže Klóštra hrodžiščo so z doľa
zběha, nimo rěka pluskota –
młyn tam čichi zbliska klepota –,
skaľa ku brjohomaj stupa hoľa.

(*Pod hrodžiščom*, ZSC II, s. 28)

Pod klášterem hradíště se zvedá,
kolem řeka teče údolím –
nablízku tu tíše klape mlyn –,
břehy prodírá se skála šedá.

Za soumraku, na břehu šplouchající říčky se dala dohromady skupinka lužickosrbských studentů zpívajících *Hišće Serbstwo njezhubjene!* Slova té písně mají nést vlny přes celý rodný kraj. Prostor vytvořený v tomto díle je více dynamický (např. rychle plynoucí voda) a více otevřený (připomínka celého kraje) než ve výše uvedeném verši. Vytváří ideální scénérii pro sprádaní snů a přání a pro tvorbu plánů mladých vlastenců.

Jiné údolí – zničené již průmyslem (jediná Čišinského zmínka o průmyslové hrozbě životnímu prostředí¹⁴) – evokuje básník v díle *Při młynje* (ZSC II, s. 45). Je to obraz rodné krajiny, jejíž charakteristickým prvkem je v názvu uvedený mlyn:

Tón čichi młyn bě kaž kruch r a j a
na zemju z njebjes pošlany.

(*Při młynje*, ZSC III, s. 45) [zvyr. Z. K.]

Ten tichý mlyn byl jak kus ráje
na zemi s nebes seslaný.

Zatím se opět zjevuje ten „ráj“, který je pro Jakuba Barta synonymem rodného kraje – lužické Arkádie. Je to „ztracený ráj“, který si básník přivolává svou fantazií (jak to připomíná Adama Mickiewicze!¹⁵). Krajina dětství, malebná, s tajemnými místy („za wjesku samotny je doł“) a současně selankovitá, jež existuje jen ve vzpomínkách Čišinského „vyhnaného“ v té době do Drážďan (zatímco mlýn z názvu básně padl za obět průmyslovému rozvoji). Ve svých verších vytvořil ten idylický prostor, který je výrazem nostalgie, stesku po domově, okolí Kukowa...

Kukow! Kukow byl samotným centrem kraje (ráje) dětských let Jakuba Barta. Byl samotným středem lužické Arkádie. Byl – jak básník píše – jeho Tusculum. Je možné dodat – lužickým Tusculum. *Tusculum lusaticum*, do kterého se Čišinski po letech vrací. Kukow je tím zmenšeným prostorem, nejdražším koutkem milované vlasti:

Kak rad na tebe so, chěžka mała,
dopomnjam ...
Duch mje żołmowaty, ćicha wjeska,
nosy k twojim třecham słomjanym,
hdyż hołk swęta wokoł mje nětk wrjeska.

(Kukow, ZSČ II, s. 29)

Kterak rád si na tě, drobná chýže,
vzpomínám ...
Duch můj zmítaný, kde tichá víska
v údolí se kryje, rád bych šel,
světa vřava do mých snů když vříská.

Rájem ztraceným, ale také částečně získaným, byl rodný kraj básníka a v něm též skutečně arkadické údolí Lipjo. Věnoval mu cyklus 5 bukolických veršů (napsaných již po návratu do lůna vlasti) nazvaných *W Lipju* (ZSČ V, s. 25–27). Krajina Lipja dýchá pohodou:

Dołk. Rěčka baje po dolinje,
směch jasný bręza roní z woka.

(W Lipju, ZSČ V, s. 25)

Údolí. Na dně říčka snívá,
smích jasný bříze z oka září, ...

V uzavřeném prostoru zní zvon kláštera Mariiny Hvězdy (*locus sanctus*), příroda je bohatá, nezvykle barevná a smyslová. Spatřujeme údolí v ranním světle, v poledne, za soumraku a v noci. Vidíme proto krajinu ve čtyřech obrazech, v různém osvětlení – tak malovali impresionisté (a nebyl Čišinski také impresionistou?).

Ow tysackróć budź postrowjena,
ty luba, droha dolina!

(W Lipju, ZSČ V, s. 27)

Ach, tisíckrát buď pozdraveno,
ty milé, drahé údolí!

– zaznívá apostrofa v posledním díle cyklu. Údolí Lipjo je selankovitě – je prostorem izolovaným, odděleným od světa shonu a zmatku, je útočištěm pokoje a ticha:

Po dole ćišina so lęha
każ kuzło spęwow wuklinčanych ...

(W Lipju, ZSČ V, s. 26)

Ticho se klade do údolí
jak kuzlo zpěvu doznělého ...

Lipjo je údolím štěstí a Lužici v malém: máme zde shromážděny všechny prvky lužické krajiny – uprostřed Mariina Hvězda, poblíž hory a les, nad poli létá skřivánek, teplé ovzduší přináší vůni růží. Prostor údolí se uzavírá – chtělo by se říci – v tom tichém štěstí, štěstí malé Arkádie.

Po takovém Tusculu teskní básník prahnoucí po klidu:

Domoj, domoj, wujachlena duša!

(Do Tuskula, ZSČ V, s. 61)

Domů, domů, schvácená má duše!

To šťastné, vysněné místo má rysy místa idylického:

1. Na horje na chěžki dele hlada –
po plonej so třeše móže chodźić.
Wot rěki so k horje tlóča chěžki;
k połdnju, k wječoru mam hory módre;
wěže cyrkwinske ze wšech stron strowja
mje; k połnocy hola z chmuru stojí.
2. Tak mój tuskulum jow hórka stojí. ...
4. Hona zmwawowate z wónju strowja
Mje a róže delka wokół chěžki.

(Mój tuskulum, ZSČ V, s. 63)

Shůry na chaloupky dole hledí –
po ploché se střeše dá tu chodit.
Od řeky se k vršku tisknou chýšky;
k jihu, k západu mám hory modré;
věže kostelní se všech stran zdraví
mne; k severu chmurný hvozd zas stojí.
Tak mé tusculum tu v kopci stojí. ...
Vlnící se lány vůni zdraví
mne a růže dole kolem chýšky. ...

Ten arkadický prostor má všechny znaky zahrady. Ona je – jak jsem už vzpomínal – *hortus conclusus lusaticus* zahrnující celou Lužici – idealizovanou (smím-li tvrdit) rodnou zemí (vlastence Čišinského), ale také azylem (ráj srdce individualisty Čišinského zklamaného světem). Malou Lužici je možné zatím vidět jako prostor postupně stále více uzavřený – od otevřených panoramat sledovaných z hor přes naplň uzavřená údolí až k uzavřené zahradě! Jakub Bart často používal pojem „zahrada“, jako v básni *Lipjo*, ve které se vrací k údolí z názvu básně.

Haj zawěрно, ty zahroda sy boža.

(Lipjo, ZSČ III, s. 56)

Ba věru tak, ty zahrada jsi boží.

Je to zahrada, a to zahrada Boží. Poezie Čišinského má nejen vlastenecký náboj, ale také náboženský. Ta religiozita má mnoho projevů, a proto také na motiv zahrady. Ten motiv – stejně jako motivy ráje a Arkádie – se objevil mnohem dříve v evropské literatuře. Ve středověku měl (*hortus conclusus*) náboženské zabarvení – Čišinski je přímým dědicem této tradice. Jeho „zahrada“ se promítá také do modelu *české zahrádky* z období národního obrození, který naposledy představil Vladimír Macura.¹⁶ Jakub Bart také, jako dříve čeští básníci, tíhnul k pěstování národních kvítků a k jejich ochraně před vichrem dujícím z venku... Jeho zahrada je také ve značné míře klasicizující (polskému čtenáři může připomínat tvorbu Trembeckého¹⁷), o něco méně romantická, ale vždy plná Boha. Báseň *Na zahrodze* (ZSČ III, s. 47) začíná slovy:

1. Wšítke na zahrodze štomy kćęja,
slódku meje pęseń sćicha sonja.
Pęcōły w nich a ptaćata so honja,
Lóštņje brunča, zynča, ćikoceja.
Slóńco w hałuzach a kćenjach hraje,
košo šępta něšto jim a baje.

(ZSČ III, s. 47)

Na zahradě všechny stromy v květu,
tíše sní tu sladkou píseň máje.
Živý včel a ptácat shon v nich hraje,
vše to šveholí a buzí v letu.
V haluzích a květech slunce kmitá,
libá je a cos jim tíše špítá.

Obrázek je to jistě selský, držený v tónu klasické selanky. Básník podléhá atmosféře zahrady, lužické zahrady, se sluncem svítícím přes lípy a ptáky zpívajícími vůkol; v závěrečné části sděluje nadšená slova – osobitě *credo* (citované nota bene v monografii napsané Marjou Kubašec¹⁸):

„Na zemi kus njebjes – to je doma!”

(ZSČ III, s. 47)

„Na zemi kus nebe – to je doma!”

Zeměpisný prostor, který se nazývá Lužici, je navíc nazván *expressis verbis* zahradou a také nebem. Oslavu země ohlašují – pastýři a pastýřka

v pastýřské poezii – vypravěči v básni *Idyla* (ZSČ II, s. 204). Máme před sebou stafáž typického selankovitého parku: postavy zefýrů, lilie, zpěv ptáků apod. Poněkud emotivní „pastýřka“ („wona“) vyslovuje v určité chvíli charakteristická slova:

Być w zahrodze zdam so paradiskej!

(*Idyla*, ZSČ II, s. 204)

Já v zahradě rajské jsem, mně se zdá!

Ta zavřená zahrada se jeví v některých lyrických verších jako jakási ohromná zahrada, jejíž hranice se rozbihají do všech směrů, je kvetoucím kobercem nádherných barev:

1. Serbska zemja na slóncu so hrěje ...
2. Z pilnej ruku kwětki suknu tkaja
pisanu na łuce, mjezy, bróžku,
ze somotom a ze židu w zlóžku
w stobarbojnym ju wušiwa. ...

(*Kwětki*, ZSČ III, s. 23)

Srbská země na slunci se hřeje, ...
Pilnou rukou kvítky sukni tkají
pestrou, v louce, na mezi i v sadě,
sametem a hedvábím ve skladě
sterobarevném ji vyšívají. ...

Květinové lůžko, jako prvek formování prostoru zahrady, není v evropské poezii řídké – nachází se např. v anglické poezii, o které píše v tomto směru Tadeusz Sławek.¹⁹ V Čišinského *Kwětkach* dále čteme:

5. Serbska zemja přede mnu so šěri,
nad njej škowrončk spēwa z wysokosće ...

(*Kwětki*, ZSČ III, s. 23)

Srbská země přede mnou se šíří,
nad ní skřivan ve výši se ztrácí; ...

Cítíme zde záchvěvy větru, vidíme daleký horizont a nebe vysoko nad námi! Zdá se, že ten prostor – vytvořený básníkem – má všechny čtyři rozměry.

Část tohoto arkadického koberce tvoří také kvetoucí louky při řece:

Po łukach bórča barbojte bruki,
w wječornych zerjach błýskota rěka,
po kerkach noša lochke so zwuki,
z kwětkami košo rosa so ščěka.

(*Na łukach*, ZSČ II, s. 198)

Barevní brouci na lukách bzučí,
v červánčích blýská večerních řeka,
od keřů blíž to lehounce zvučí,
po kvítkách lásky slzička stéká.

Obraz krajiny je velmi náladový – spíše novoromantický než romantický – paprsky zapadajícího slunce, teplé a uklidňující, prostor se pak otvírá směrem vzhůru, odkud:

Na zemju z njebjes jandžel so bliži ...

Na zemi s nebes anděl se blíží, ...

Z těchto nebes se snáší stříbrné měsíční světlo, které pláštěm objímá (spíše uzavírá!) za noci spící lužickou krajinu.

Na tom arkadickém poli jsou rozestě vsi – zahrady – jako ta z básně *Serbska wjeska* (ZSČ II, s. 83), která je položena do kvetoucího údolíčka (prostoru napůl uzavřeného):

Tam w dólčku, we kwětkatym,
so k hórce tuli mała wjeska,
a žołmička přez wjesku pleska
po žlobju kamuškatum.
Tam rjenje, rjenje je,
tam so mi chce!

Tam v dole plném kvítí
se k hůrce tuli malá víska,
přes vísku vlnkou šplouchá, blýská
potůček kamenitý.
Tam krásně, krásně je,
tam se mi chce!

Dílo – vyloženě spojené s rokokovými selankami – je výrazem básníkova stesku po Arkádii (srov. Ryszard Przybylski²⁰). Popisovaná víska má všechny znaky idylického údolíčka, vzpomínaného v analýze D. Hodrové.²¹ Připomíná sentimentální zahrady (s pasoucími se ovečkami!). Je to Arkádie jak z pohledu vlasteneckého („Tam rjenje, rjenje je ...“), tak také smyslového, psychologického (o „vazbě prostoru a psychiky“ psal mimo jiné T. Sławek²²). Lužická ves se stává pro básníka s unavenou duší azylem:

Tam čicho, čicho je;
tam so mi chce!

(*Serbska wjeska*, ZSČ II, s. 83)

Tam ticho, ticho je,
tam se mi chce!

O takovém útěku do uzavřeného prostoru přírody píše Čišinski rovněž v jiných dílech, např.:

Won z njeměrom, won ze jstwy čásnej,
Mje čěri do čišiny lěsnej.

(*Pokoj wječorny*, ZSČ IV, s. 27)

Ven z těsné jizby, neklid píchá,
žene mne do lesního ticha.

Zde máme „negativní“ příklad uzavřeného prostoru, onoho pokojíku, ze kterého básník – utrápený životem uprostřed lidí – utíká do „lesního ticha“ (o „pokojíku“ v pozitivním smyslu se zmíníme dále!). Les a stromy vytvářejí prostředí lužického ráje. Lípa – „svatý“ strom Lužických Srbů (a Slovanů vůbec) – je stálým prvkem obrazu této krajiny:

Lipa stoji stara w čichim haju,
w lipje swječo božej mačerje ...

(*Při starej lipje*, ZSČ II, s. 46)

Lípa stojí stará v tichém háji,
v lípě obraz – Panna Maria.

Lípa je skoro stálým elementem lužickosrbské vesnice, tak často idealizované Čišinským:

Srjedź wsy so wowcki pasu,
a džěci z nimi maju hraje,
pod lipu wowka bajki baje
jim wječor w lětnim času.
Tam čicho, čicho je,
tam so mi chce!

(*Serbska wjeska*, ZSČ II, s. 83)

Houf oveček se pase
na návsi, děti s nimi hrají,
pod lipou večer poslouchají
babičku v letním čase.
Tam ticho, ticho je,
tam se mi chce!

Romantický les (srov. mimo jiné in D. Hodrová²³) je lesem tajemným, trochu zachmuřeným, vytváří před lidským zrakem uzavřený prostor (sám o sobě):

Na lěs čorny slěbro měsac saje,
hat spi w syciznach, a w rohodžinje
žołmičkam hlós nócny slódce baje,
hač z nich na wjerch lilija so winje. ...
Člójče widžeć woko njesmě žane,
Žane wucho slyšeć, što so stanje.

(*Na lěs čorny...*, ZSČ III, s. 140)

Černé lesy měsíc postříbřuje,
rybník v síti spí, a v rákosině
noční hlas cos sladce vypravuje,
z vln se leknín vine ku hladině.
Pohledět sem nesmí lidské oko,
ani slyšet nesmí nikdo z lidí; ...

Zachmuřená nálada se projevuje ještě více v jiném díle, ve kterém básník popisuje prostředí lesa:

We ćmowych rjadach ćemne stoja chójny
każ stare kříže ćorne na kěrchowje;
a jara holu boli wbohu w hłowje,
hdyž z hrózbu mysl ji dže na krawne wójny...
(*Serbska hola*, ZSĆ IV, s. 37)

Ve tmavých řadách temné sosny stojí
jak na hřbitově staré černé kříže;
a ubohý les jímá bolest, tíže,
když přemítá nad krvavými boji...

Je to lužická hola, *locus sanctus*, stromy (jedlemi a smrky) zakryté pohřebiště Lužických Srbů, kteří před staletími padli v boji za svou zemi („to mortvych Serbow duchy z wječu šwórća“). Příšeři tohoto pohřebiště se stává stínem (touto „temnou“ stránkou prostoru se v našem optimistickém přehledu nezabýváme!) na sluncem rozzářených kvetoucích loukách a lesu, který je místem útěku před lidmi:

Z wjećora po ćichej šćežce zady,
zo bych njezetykał nikoho,
chodžu do ćorneho lěsa rady;
tam chcu ze swojim być horjom sam.
Tu mi lóžo dycha so a řeći,
hać hdyž kołowokoł mje so škrěći.
(*Wućeck*, ZSĆ III, s. 63)

Stezkou zadem, jen se večer snese,
když nikoho nejspíš nepotkám,
choďím rád se projít v černém lese;
tam chci být se svými smutky sám.
Tam se lehčej myslí mně a dýchá,
než když kolem hluk a vřesk se míchá.

Les vytváří uzavřený prostor a – jak jsem připomínal – místo útěku; Čišinski – vlastenec a Čišinski – romantický básník (vyobcovaný ze světa) v tomto lužickém lese nachází útočiště:

Serbski lěso mój, do chłódka
rukow swojeju mje wzmi!
Ćišina njech twoja slódka
pokoj, pokoj wróci mi;
w myslach mi tak wichori!
(*W serbskim lěsu*, ZSĆ V, s. 132)

Vezmi mne, můj srbský lese,
ve chladivou náruč svou!
Ticho tvé kéž sladké nese
pokoj, pokoj v duši mou;
mysl mám tak bouřlivou!

Zelený prostor se stává útočištěm a les podléhá procesu antropomorfizace (polidštění), přijímá úlohu pečovatelky (snad matky?):

Do dobrego tebi klina
horcu hłowu połožu.
(*ibidem*)

Do dobrého tvého klína
žhavou hlavu složím ti; ...

Podobnou tvář lesa pečujícího je možné nalézt ve verších *Wěm w lěsu šćežku wuchowanu* ... (ZSĆ IV, s. 97) a *Lěсны pokoj* (ZSĆ IV, s. 103).

Les je také místem zamyšlení a meditací. Stává se, že se lesní prostor sakralizuje a ztotožňuje – v očích lyrického předmětu – s vnitřkem svatyně:

Rjany klóšter zelena je hola,
Hospoduje zbože pokoja ...
Klóštrje, rad tež ja bych šoľ za mnicha
do pokoja lěsnej samoty!
Swjatnica přeć twoja bjerje ćicha
ból a břemjo swětnej roboty.

(*Lěсны klóšter*, ZSĆ III, s. 178)

Krásný klášter v zeleném je lese,
štěstí pokoje v něm přebývá; ...
Kláštěre, též rád bych šel za mnicha
do pokoje lesní samoty!
Svatyně tvá zbavuje vždy tichá
bolu, tíhy světské roboty.

Čišinského „zelená svatyně“ dokonale zapadá do modelu přírodního prostředí (které není výtvořem lidských rukou), o kterém psal Roman Ingarden, citovaný T. Sławkem.²⁴ T. Sławek uvádí navíc staroanglický verš, ve kterém vystupuje Zelená kaple (Green Chapel)!

Prvky takového přírodního prostředí (byť již ne sakrálního) mohou mít také jiná místa v prostoru, např.:

Ćiche kuty w dolinje,
hoľkej swěta wuchowane,
sonja sebi w ćišinje – ...
(*Ćiche kuty*, ZSĆ V, s. 172)

1. Tiché kouty v dolině,
skryté zmatkům světa, doby,
pokojně sní v tišině – ...

V takovém od světa izolovaném údolíčku se nalézá opravdové štěstí:

4. Pod hórku su chěžki tři;
ćicho w nich kaž w božim domje.
W ćichich kutach zbožo spi,
Chowa raj so w třěšnej slomje.
(*ibidem*)

Pod hůrkou jsou chýšky tři,
ticho v nich je jako v chrámě.
V tichých koutech štěstí spí,
ráj se skrývá v došku slámě.

Ony „kuty“ jsou jako G. Bachelardovy²⁵ „coins“, ve kterých je schované malé štěstí. Čišinski zde vyjadřuje typickou představu, zvláště pro raný romantismus, o výši lidové kultury. V ní nalézá radost a smysl života. Je možné považovat to za arkadický postoj.

Z hory Lubina spatřujeme celou Lužici. Lužice je – v idealizující lyrice Jakuba Barta – jednou velkou zahradou („krajik [...] kćěje“ – *Na Wotrowskim hrodžišću*, ZSĆ IV, s. 38). Od vnějšího světa ji odděluje ta přírodní hranice (srov. báseň *Serbske jezzy*, ZSĆ IV, s. 303), kterou jsem vzpomínal v úvodu. Z hor jsme doputovali do údolí, které je prostorem naplň uzavřeným. Zkoušeli jsme projít – po stopách poezie Jakuba Barta-Čišinského – různá místa lužické Arkádie, sledující tu idylkou. Z vrcholků hor jsme sledovali celý kraj, v údolích nás udivovala jeho krása v měsíčním světle. Za úpalu jsme hledali stín pod lípami a unaveni jsme hledali úkryt v lese. V lese jsme mohli navíc přemýšlet v zeleném prostředí, které tak učarovalo básníku:

Chwalu će, ty jědlow krasna sala!
(*Jědlow sala*, ZSĆ II, s. 210)

Chvála tobě, síni krásná, lese!

Posledním „kruhem“ uzavírajícího se prostoru, útočištěm, je dům. Dům je – jak píše D. Hodrová²⁶ – sám o sobě „prvkem idylické krajiny“. Dům umožňuje jedinci přečkat „atmosférické bouře a bouře duševního zmatku“ – potvrzuje G. Bachelard.²⁷ Motiv domu vyvolává prapůvodní spojitost s útekem před vnějším nebezpečím do vnitřního bezpečí. U Jakuba Barta se to nepřátelské – cizí nachází daleko za hranicemi Lužice. Jeho dům stojí v příznivém a domáckém prostředí (odhlížím nyní od děl, která vznikla ve „vyhnanství“!²⁸). Proto je útočištěm před lidmi:

Hdyž šcerča na tebe, so z worjołom
zběhń hordže nad palčikow praskot drobny,
twar w horach hordych hordozny sej dom!
(*Přečiwo přistodzenju, ZSČ IV, s. 30*)

*Když soči na tebe, jak orel vznes
se hrdě nade střelbu trpaslíků,
stav v horách hrdých hrdý sobě dům!*

Obrazný (v tomto případě) dům plní roli azylu básníka – individualisty, rozzlobeného na rodáky, nepochopeného prostředím ...

Čišinského dům bývá také místem v ústraní pro meditaci, úvahy o vlasti, vzpomínání:

Wječor čichi. – Wopijiwe wónje
bozu do jstwy z woknom majkaju.
Sedžu, čolo zeprete do dlónje,
spominanja dušu jimaju...

(*Cuni wopyt, ZSČ V, s. 31*)

Tichý večer. Oknem do pokoje
opojně a měkce voní bez.
Sedím, čelo v dlani opřeno je,
vzpomínání duši jímá dnes...

V uzavřeném prostoru svého pokoje nalézá nakonec Čišinski – člověk klid duše:

Zbožo přez wšě zboža kučik čichi,
W kotrymž zakryte so hrěje zbožo!

(*W nazymskim wichorjenju, ZSČ V, s. 73*)

Štěstí nad štěstí je koutek tichý,
v kterém ukryto se hrěje štěstí!

Čišinski – básník, lužický básník, nachází stále znovu svou Arkádii v otevřeném prostoru Lužice:

Ow serbska zemja, wutroby
Sy mojej dejmant, wocl wole;
kaž slóncó mojej duši sy,
ty knjeni na kralowskim stole.

(*Ródnej zemi, ZSČ V, s. 113*)

Ty démant mého srdce jsi
a ocel mého odhodlání;
jsi, srbská země, sluncem mi,
ty na královském trůně paní.

Miloval tu zemi celým srdcem, byla smyslem jeho života, o ní psal. Svět Čišinského poezie tvořila celá lužická země. Podtrhuje to Josef Suchý²⁹ a uvádí nejvhodnější pojmenování: „krajinná lyrika“.

V našem putování jsme nezkoumali neprobádané prostory, nedávali jsme nové názvy zdolaným štítům, neodkrývali jsme žádnou lužickou Ameriku. Vykonali jsme pouze pouť po lužické Arkádii – bez speciálního průvodce, trochu chaotickou a bez přesně vytyčené trasy, podléhající příjemné a trochu bezstarostné atmosféře idyly ...

Poznámky překladatelů:

Arkádie – „země pastýřů a mystérií“. Horská země uprostřed Peloponnéského poloostrova, zvláštní a „nedobytná“. Dle starých řeckých pověstí se zde narodil Diův syn Hermés. Pro svůj klidný prostý idyllický život tématem básníků všech časů. V článku symbolizuje jakousi ideální baladickou zemi.

Tusculum – zaniklé antické město ve středu dnešní Itálie, v němž měli vily římské patriciové, svůj statek zde měl mimo jiné i Cicero. Město Tusculum stálo v čele odporu Latinů proti Římanům. Ve 12. st. nechal papež město zničit a obyvatelé na jeho troskách založili město Frascati.

Hortus conclusus – (lat.) ohrazená, uzavřená zahrada. V křesťanské tradici je symbolem Panny Marie; východiskem je biblická Píseň Šalomounova (4,12): *Zahrada uzavřená jsi, sestro má, nevěsto...*

Pozn. ZBS: Význam verše Serbska wutroba je Lubin... je v kontextu celé básně ve skutečnosti opačný: Čišinski nenazývá Lubin srbským srdcem, nýbrž připodobňuje srdce nevědomejších, pasivních Srbů k hoře se spícími králi (v dalším verši uvádí njeserbskosé je kralow spar). Báseň je výzvou k aktivní vlastenecké práci.

V pasáži o básni Idyla autor v zájmu své teze označuje aktéry jako

pastýře a pastýřku, přičemž Čišinski zobrazuje mladou selskou dvojici ve smyslu lužické venkovské idyly (on si ji přivádí na svůj statek, aby tam spolu hospodařili).

Překlad latinismů a slov cizího původu byl pořízen mj. s pomocí internetového *Slowniku* *wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych Władysława Kopalnińskiego* www.slownik-online.pl/kopalinski.

Kurzívou uvedené citáty básní byly doslovně přeloženy se zachováním rozměru a metra, ale bez ohledu na vazbu veršů.

Vysvětlivky:

- 1 Citát z básně *Serbska zemja* ze svazku *Wysk a stysk*.
- 2 Všechna díla cituji z vydání *Zhromadžene spisy Čišinskeho*, Budyšin 1968–1978 a označuji jako ZSČ; římská číslice označující díl.
- 3 G. Bachelard, *La poétique de l'espace*, Paris 1974, s. 64.
- 4 A. Witkowska, *Mickiewicz. Słowo i czyn*, Warszawa 1983, s. 153.
- 5 D. Hodrová, *Mista s tajemstvím. Kapitoly z literární topologie*, Praha 1994, s. 27–34.
- 6 A. Kowalczykova, *Pejzaž romantyczny*, Kraków 1982.
- 7 Por. A. Kowalczykova, op. cit., s. 45.
- 8 Z. Hrbata, *Prostor romantického poutníka*, in: *Prostor Máchova díla. Soubor máchovských studií*, Praha 1986, s. 62.
- 9 D. Hodrová, cit. dílo, s. 62–68.
- 10 G. Bachelard, cit. dílo, s. 140–167.
- 11 D. Hodrová, cit. dílo, s. 63.
- 12 W. Bobek, *Motyw dumy u Barta Čišinskiego*, Poznań 1934.
- 13 D. Hodrová, cit. dílo, s. 28.
- 14 Por. poznámku k básni: ZSČ III, s. 274.
- 15 Por. Adam Mickiewicz, Pan Tadeusz (Warszawa 1952, s. 148): *Litwo! Ojczyzno moja! Ty jesteś jak zdrowie;/ Ile cię trzeba cenić, ten tylko się dowie;/ Kto cię stracił. Dziś piękność twą w całej ozdobie/ Widzę i opisuje, bo tęsknię po tobie*. Český překlad Ericha Sojky (wikipedia.com): *Litwo! Má otčino! Tys jak to naše zdraví:/ Jak vzácná vlastně jsi, nikdo si nepředstaví./ dokud tě neztratí. V nejhezčí podobě/ dnes v duchu vidím Tě – v svém stesku po Tobě*.
- 16 V. Macura, *Znamení zrodu. České národní obrození jako kulturní typ*, Praha 1995, s. 28.
- 17 S. Trembecki, *Sofijówka w sposobie topograficznym opisana*, Tulczyn 1804.
- 18 M. Kubašec, *Jakub Bart-Čišinski – basnik mlodžiny a příchoda*, Budyšin 1956, s. 18.
- 19 T. Sławek, *Wnętrze. Z problemów doświadczenia przestrzeni w poezji*, Katowice 1984, s. 54.
- 20 R. Przybylski, *Et in Arcadia ego. Esej o tęsknotach poetów*, Warszawa 1966.
- 21 D. Hodrová, cit. dílo, s. 29–32.
- 22 T. Sławek, cit. dílo, s. 116.
- 23 D. Hodrová, cit. dílo, s. 35–36.
- 24 T. Sławek, cit. dílo, s. 37–38 (..... v zásadě každá stavba, a navíc každý v přírodě se nalézající předmět nepoznamenaný činností člověka, například nějaký háj, les či polana apod. by se po vykonání příslušných aktů mohl stát kostelem...“)
- 25 G. Bachelard, cit. dílo., s. 130–139
- 26 D. Hodrová, cit. dílo, s. 70
- 27 G. Bachelard, cit. dílo, s. 26
- 28 Abstrahuji také od u Čišinského velmi časté metafory domu-vlasti.
- 29 J. Suchý, *Poezija Jakuba Barta-Čišinskeho*, in: ZSČ V, s. 387

Článek přeložil z polštiny Petr Sikora, básně z lužické srbštiny Zuzana Bláhová-Sklenářová. U básni Kukow a Na łukach byl převzat překlad Adolfa Černého (Jakub Čišinski: Výbor básní. Praha, J. Otto 1906.)

Z HORNÍ LUŽICE

Dr. Ines Kellerowa 1. června představila v budyšinském Smolerově knihkupectví novou knihu *Ich bin hier und das ist gut so*. Zvláštní sešit Lětopisu popisuje **osudy uprchlíků a odsunutých v Lužici** a ukazuje, jak v poválečné době probíhalo jejich zapojení do vesnické společnosti a jak si osvojili lužickou srbštinu. (**SR 2. 6.) odo**

Založba za serbski lud (Nadace lužickosrbského národa) rozhodla, že intendantovi Serbskeho ludowého ansambla (Lužickosrbský lidový umělecký soubor) Wolfgangu Rögnerovi nabídne smlouvu na dalších pět let. Ředitelem Založby na dalších sedm let byl jmenován současný ředitel Marko Suchy. (**SR II. 6.) odo**

Město Wojerecy jedná o sjednocení s okresy Budyšin a Kamenec. Vzhledem ke správní reformě v Sasku se ustavují větší okresy. Někteří oživilí myšlenku vzniku jednotné hornolužické správní jednotky, jako např. žitavský historik Volker Dudek, který tuto dobu považuje za jedinečnou šanci. (**SN 28. 6.) račk**

Pod názvem **Wotrow – něhdy a džensa** vyšla kniha o dějinách této lužickosrbské vesnice na samém jižním okraji jádrového území. Z příspěvků různých autorů ji sestavili manželé Pohončovi. **račk**

Stipendisté Nadace lužickosrbského národa na **lipské sorabistice** Łe-chosław Jocz, Jan Kuča a Stanisław Tomčík představili své ročníkové práce. Tématem byla fonetika slepjangského nářečí, lužickosrbský slovník Jiřího Mudry a nacionálněsocialistická propaganda v Serbských nowinách. **račk**

Radworský 2. stupeň ZŠ je na další rok zachráněn. Budyšínské okresní zastupitelstvo tuto školu zapsalo mezi školy, které mají být zachovány. Dále bude zachován i lužickosrbský 2. stupeň ZŠ v Budyšíně. Zůstanou i školy v Rakecích a Malešecích, kdežto škola ve Wulké Dubrawě bude v roce 2007 uzavřena. Do nového školního roku se v Radworu přihlásilo 33 dětí. **(SR 25. 6. a 20. 8.) odo**

Na základě knížky Ottfrieda Preusslera se bude natáčet **film pro mládež o kouzelníkovi Krbatovi**. Finančně jej podporuje Braniborsko a Berlín. Kupodivu se však film nebude natáčet v Lužici, ale v Rumunsku. **(SR 25. 6.) odo**

Založba za serbski lud (Nadace lužickosrbského národa) letos dostane od spolkové vlády 7,6 milionů eur. Výše podpory tak odpovídá letošní. Stále však není podepsána nová smlouva o financování, která by měla nahradit současnou, jejíž platnost skončí příští rok. **(SR 25. 6.) odo**

Švédský koncern **Vattenfall** v roce 2005 získal ze čtyř povrchových dolů 59 miliónů tun hnědého uhlí. V příštích letech plánuje rozšíření těžby. V Hamoru bude postavena moderní elektrárna, která přinese celých 100 pracovních míst. Vattenfall v těchto měsících jedná s obyvateli Trjebina, Miłorazu, Mułkec, Rowného a části Slepého o odbagrování vesnic. **(SR 4. 7.) račk**

Smolerovo knihkupectví (Smolerjec kniharnja) se 17. července otevřelo veřejnosti v nových prostorách v budově Ludového nakladnistwa Domowinana na Sukelnské hase. Nové působiště se nachází jen asi sto metrů od předchozího. **(SR 23. 7.) odo**

23. července zemřel **Steffen Lange**, významný lužickosrbský výtvarník. Zemřel v 75 letech po dlouhé těžké nemoci. Obzvláště známé jsou jeho ilustrace pro dětský časopis *Plomjo*. Tomuto umělci byla také k jeho

výročí věnována výstava otevřená letos v květnu v Lužickosrbském muzeu v Budyšíně. **(SN 24. 7.) odo**

24. 7. podepsali zástupce českého velvyslance v Německu Jan Sechter a předseda Domowiny Jan Nuk smlouvu mezi Domowinou a českým ministrem zahraničních věcí. Tou je zajištěno **působení české učitelky Jany Štílerové** v Lužici na další školní rok. **(SN 25. 7.) odo**

V budoucím programu Microsoftu Windows Vista bude instalována **lužickosrbská klávesnice**. Proto již nebude zapotřebí jako dosud lužickosrbskou klávesnici zvlášť stahovat z internetu a instalovat. Lužická srbsština je první menšinový jazyk v Německu, který Microsoft zabudoval do svého programu. **(SN 4. 8.) odo**

V LND vyšla **nová kniha pro děti**. Nese název: *Kak je wroblík Frido lětač nawuknył* a její autorkou je Jěwa-Marja Čornakec. Kniha vyšla zároveň v horní i dolní lužické srbsštině. **(SR 13. 8.) odo**

Při příležitosti **130. výročí narození Michała Bjedricha-Wjelijera** byla 12. srpna v rodné vsi Smjerdžaca odkryta pamětní deska, která je zároveň věnována i jeho bratru Mikławšovi Bjedrichovi-Radlubinovi. Také ulice u Vackovic statku dostala jméno tohoto lužickosrbského básníka a překladatele, který zemřel 12. 8. 1876 v pouhých dvaceti letech. **(SR 13. 8.) odo**

Letošní **Dny mládeže** se konaly ve Worklecích. Na koncert Istvána Kobjely a polského reggae-bandu přišlo 400 mladých lidí. Na akci zavítal i předseda saské vlády Georg Milbradt. **(SR 20. 8.) odo**

Tanečníci ze souboru Smjerdžaca a folklorní skupina Sprjewjan vystoupili na 18. dudáckém festivalu ve Strakonicích, kterého se zúčastnilo přes 40 skupin z celé Evropy. **(SR 27. 8.) odo**

Z DOLNÍ LUŽICE

V Chotěbuzi byla otevřena **výstava české malířky Aleny Čermákové**. Ta v roce 1966 malovala dolnolužickou a slepjangskou krajinu, ale také místní obyvatele. Mezi nimi byli lidé, které maloval už Ludvík Kuba. **(SN 24. 7.) odo**

První **tábor Witaj** byl úspěšný. Konal se v Zarješku poblíž Baršce a zúčastnilo se ho 17 žáků skupin Witaj z prvního stupně základních škol v Žyłowě, Wětošowě, Tšupci a Janšojcích. Na další rok se počítá s táborem znovu. **(SN 3. 8.) odo**

Blahopřejeme **Josefu Šaurovi** k získání titulu magistra (Mgr.)

Česko-lužický věstník

Česko-lužický věstník. Časopis o Lužici, sorabistice, literatuře a menšinové politice. Česko-serbski wěstnik. Časopis wo Serbach, serbowědže, pismowstwje a mjeńšinowej politice. Vychází ročně v deseti číslech a jednom dvojčísle v nákladu 400 výtisků. • Cena jednotlivého čísla 20,- Kč.

• Vydává Společnost přátel Lužice/ Towarišnosć pšijašelow Serbow/ Towaršnosć pšijašelow Serbow, **stýčná adresa:** náměstí Jana Palacha 2, PRAHA 1-JOSEFOV, CZ-116 38, www.luzice.cz.

• **Bankovní spojení:** ČSOB (Poštovní spořitelna) 181 757 044/ 0300. • **Vedoucí redaktor:** Ondřej Doležal, Brožíkova 359, Kladno-Kročehlavy, CZ-272 01, tel. +420 720 330 290, el. adresa: ondrakladno@atlas.cz • **Redaktoři:** Radek Čermák, Malkovského 596, Praha 18-Letňany, CZ-199 00, tel. +420 721 706 715, el. adresa: radek.cermak@email.cz. Zuzana Bláhová-Sklenářová PhD., Mgr. Kinga Kijová, Mgr. Vladislav Knoll, Mgr. Josef Šaur.

• **Síťový redaktor a pokladník:** ing. Miloš Malec, milos.malec@seznam.cz.

• **Předplatné na rok 2006:** ČR 200 Kč, členské příspěvky 300,- Kč, zahraniční 350 Kč (12 €), sociálně slabí mohou požádat o snížení.

• **Objednávky:** Klára Poláčková, Pionýrů 310/5, 289 23 Milovice, tel. a SMS +420 607 588 684, el. adresa: polackova.klara@seznam.cz. Abonenci ze ZRN teč přez referenta Domowiny za kulturne naležnosće a wukraj, Budyšin.

• Předplatné je vázáno na kalendářní rok a je splatné nejpozději do konce března.

Pro ukončení předplatného je nutné se odhlásit. Stížnosti na nezaslání vyřizuje Klára Poláčková.

• Redakce se neztotožňuje vždy s názory autorů. Za věcnou a slohovou stránku příspěvku odpovídají příslušní autoři.

• Používat zdroje ČLV je možné s podmínkou uvedení zdroje a internetové adresy www.luzice.cz, pokud je dílo již zatíženo autorskými právy, platí zásady prvotního zdroje. • Bytí časopisu je založeno na práci dobrovolníků.

• MK ČR E 6880 • ISSN 1212-0790

Děkujeme Magistrátu hlavního města Prahy za poskytnutí grantu ve výši 80 000,- Kč na nový nábytek pro Hórnikovu knihovnu.